

Briselē, 26.8.2016.
COM(2016) 542 final

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI UN EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI**

**par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas
aspektiem civillietās un komercietās piemērošanu**

1. IEVADS

1.1. Mērķis

Direktīvas 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās¹, tostarp ģimenes tiesību jomā, mērķis ir atvieglot piekļuvi strīdu alternatīvai izšķiršanai (SAI) un rosināt strīdu izšķiršanu ar izlīgumu, veicinot mediācijas izmantošanu un nodrošinot stabilas attiecības starp mediāciju un tiesvedību. Direktīvu piemēro attiecībā uz pārrobežu strīdiem civillietās un komercietās, un tā bija jātransponē valstu tiesību aktos līdz 2011. gada 21. maijam. Šis direktīvas piemērošanas novērtējums ir veikts saskaņā ar direktīvas 11. pantu.

Mērķis Eiropas Savienības brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveides politikas ietvaros nodrošināt labāku taisnīguma pieejamību ietver kā tiesas, tā ārpus tiesas strīdu izšķiršanas metožu pieejamību. Mediācija var nodrošināt strīdu civillietās un komercietās izšķiršanu ārpus tiesas, bez pārmērīgām izmaksām un ātri, izmantojot procesus, kas ir pielāgoti pušu vajadzībām. Ir lielāka iespēja, ka puses labprātīgi ievēros tādus izlīgumus, kas panākti, izmantojot mediāciju. Minētie ieguvumi ir vēl izteiktāki pārrobežu strīdu gadījumos.

Lai gan mediācija sniedz vispārējus ieguvumus civillietās un komercietās, ir jāuzsver tās īpašā nozīme ģimenes tiesību jomā. Mediācija var radīt piemērotu vidi konstruktīvām diskusijām un nodrošināt taisnīgas vecāku vienošanās. Turklāt ar izlīgumu panākti risinājumi, visticamāk, būs noturīgi, turklāt tie var tikt panākti ne tikai jautājumā par bērna galveno dzīvesvietu, bet arī jautājumos par apmeklējumu kārtību un bērna uzturlīdzekļu nodrošināšanu.

1.2. Konteksts

Direktīva ir pirmais pasākums, ar ko tiek izteikts mudinājums vispārēji izmantot mediāciju strīdos civillietās un komercietās. ES līmenī pēc direktīvas pieņemšanas ir veikts papildu darbs saistībā ar mediāciju.

- Kopš 2012. gada viens no galvenajiem Eiropas pusgada tematiem ir tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes uzlabošana. ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz informāciju Eiropas pusgada vajadzībām un palīdz dalībvalstīm uzlabot savu tiesu sistēmu rezultativitāti. Rezultātu apkopojums aptver arī datus par pasākumiem, ko dalībvalstis veic, lai sekmētu SAI metožu labprātīgu izmantošanu. Komisija mudina vākt informāciju par SAI labprātīgas izmantošanas veicināšanas praksi un metodēm un dalīties šajā informācijā. SAI popularizēšana ietver īpaši pielāgotu publisku informāciju (brošūras, informatīvas sesijas), datu vākšanu un publicēšanu un SAI metožu iedarbīguma un ar SAI saistītās juridiskās palīdzības pieejamības novērtēšanu.²
- *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komercietās* ietvaros darba grupa izstrādāja ieteikumu kopumu par to, kā pastiprināt mediācijas izmantojumu pārrobežu ģimenes lietās, jo īpaši bērna nolaupīšanas gadījumos. *Eiropas e-tiesiskuma portālā*

---

¹ OV L 136, 24.5.2008., 3. lpp.

² Sk. http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_lv.pdf.

tika izveidota atsevišķa sadaļa par mediāciju pārrobežu ģimenes lietās³, lai sniegtu informāciju par valstu mediācijas sistēmām.

- Turklāt ar programmas “Tiesiskums”⁴ starpniecību Komisija līdzfinansē dažādus projektus, kas attiecas uz mediācijas popularizēšanu un tiesnešu un praktiķu apmācību.
- Visbeidzot, Direktīva 2013/11/ES par patērētāju strīdu alternatīvu izšķiršanu (“SAI direktīva”)⁵ un Regula (ES) Nr. 524/2013 par patērētāju strīdu izšķiršanu tiešsaistē (“SIT regula”)⁶ nodrošina, ka patērētāji var izmantot kvalitatīvas strīdu alternatīvas izšķiršanas vienības visu veidu līgumstrīdos, kas radušies ar tirgotājiem, un iedibina ES mēroga tiešsaistes platformu patērētāju strīdiem, kas tiem radušies ar tirgotājiem saistībā ar tiešsaistes darījumiem (www.ec.europa.eu/odr).

1.3. Informācijas avoti

Šā ziņojuma pamatā ir no dažādiem avotiem iegūta informācija.

- 2013. gadā tika veikts pētījums par direktīvas īstenošanu⁷. Pētījums tika atjaunināts 2016. gadā.⁸
- *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās* darba grupa 2014. gadā sagatavoja referātu par starptautiskās ģimenes lietu mediācijas izmantojuma pastiprināšanu starptautiskās bērnu nolaupīšanas lietās.
- *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās* sanāksmē 2015. gada jūlijā tika apspriesti pētījuma rezultāti un dalībvalstu pieredze direktīvas piemērošanā.
- Visbeidzot, no 2015. gada 18. septembra līdz 18. decembrim notika sabiedriskā apspriešana internetā⁹. Ieinteresētās privātpersonas, mediatori, tiesneši, advokāti, citi praktizējoši juristi, akadēmisko aprindu pārstāvji, organizācijas, publiskā sektora iestādes un dalībvalstis iesniedza 562 atbildes.

2. VISPĀRĪGS NOVĒRTĒJUMS

Novērtējums liecina, ka kopumā direktīva ir sniegusi ES pievienoto vērtību. Mediācijas direktīvas īstenošana, palielinot valstu likumdevēju informētību par mediācijas priekšrocībām, ir būtiski ietekmējusi vairāku dalībvalstu tiesību aktus. Tas, cik ļoti direktīva ir ietekmējusi katru dalībvalsti, atšķiras atkarībā no tā, kāds pirms tam bijis valstu mediācijas sistēmu līmenis:

³ https://e-justice.europa.eu/content_crossborder_family_mediation-372-lv.do.

⁴ Plašāku informāciju skatīt: http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/justice/index_en.htm.

⁵ OV L 165, 18.6.2013., 63. lpp.

⁶ OV L 165, 18.6.2013., 1. lpp.

⁷ <http://bookshop.europa.eu/lv/study-for-an-evaluation-and-implementation-of-directive-2008-52-ec-the-mediation-directive--pbDS0114825/>.

⁸ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/lv_LV/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=DS0216335.

⁹ http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/150910_en.htm.

- 15 dalībvalstīs jau pirms direktīvas pieņemšanas bija ieviesta visaptveroša mediācijas sistēma. Šo dalībvalstu sistēmās direktīvas ietekmē ir notikušas tikai nelielas izmaiņas vai arī tādās nav veiktas vispār;
- deviņās dalībvalstīs vai nu noteikumi par mediāciju bija sadrumstaloti, vai arī mediācijas regulēšana privātajā sektorā bija atstāta paša sektora ziņā. Šajās dalībvalstīs direktīvas transponēšanas rezultātā tika veiktas būtiskas izmaiņas esošajā mediācijas satvarā;
- četrās dalībvalstīs direktīvas transponēšanas rezultātā pirmoreiz tika izveidotas mediācijas sistēmas. Šajās dalībvalstīs direktīvas ietekmē mediācijai tika izveidots piemērots tiesiskais regulējums.

Gadījumos, kad direktīvas transponēšanas rezultātā tika veiktas būtiskas izmaiņas esošajā mediācijas satvarā vai arī ieviesta visaptveroša mediācijas sistēma, tika sperts liels solis uz priekšu strīdu alternatīvas izšķiršanas pieejamības palielināšanā un līdzsvarotu attiecību panākšanā starp mediāciju un tiesvedību.

Tomēr valstu mediācijas sistēmu praktiskajā darbībā tika konstatēti daži sarežģījumi. Šie sarežģījumi galvenokārt ir saistīti ar mediācijas kultūras trūkumu dalībvalstīs, nepietiekamām zināšanām par to, kā rīkoties pārrobežu lietās, slikto informētību par mediāciju un mediatoru kvalitātes kontroles mehānismu darbību. Vairāki respondenti sabiedriskajā apspriešanā apgalvoja, ka mediācija vēl nav pietiekami zināma un ka vēl ir nepieciešamas “kultūras pārmaiņas”, lai nodrošinātu iedzīvotāju uzticību mediācijai. Tie arī uzsvēra, ka tiesneši un tiesas nelabprāt aicina puses izmantot mediāciju.

Respondenti sabiedriskajā apspriešanā atzina mediācijas svarīgumu, jo īpaši ģimenes tiesību lietās (it īpaši procesos, kas skar aizgādību pār bērniem, saskarsmes tiesības un bērna nolaupīšanas lietas) līdztekus strīdiem komerclietās.

3. ATSEVIŠKI NOVĒRTĒJUMA PUNKTI

3.1. Statistikas dati par mediāciju

Pētījums un sabiedriskā apspriešana liecina, ka ir ļoti grūti iegūt visaptverošus statistikas datus par mediāciju, piemēram, par mediācijas gadījumu skaitu, mediācijas procesu vidējo ilgumu un sekmīgo gadījumu proporciju, jo īpaši par pārrobežu mediāciju. Konkrētāk, nav visaptverošu un salīdzināmu datu par veselām jurisdikcijām. Tomēr apspriešanā daudzi mediatori sniedza datus par savu darbību, jo īpaši par īstenoto mediācijas gadījumu skaitu un sekmīgo gadījumu proporciju, kas bieži vien bija ievērojama. Citi norādīja, ka sekmīgums ir atkarīgs no iesaistīto pušu skaita, izskatāmā temata un individuālās situācijas, turklāt, viņuprāt, šie faktori ietekmē arī procesu ilgumu. Citi pauduši nožēlu par to, ka bez uzticamas datubāzes ir ļoti grūti pamatot, kāpēc būtu jāizmanto mediācija, pierādīt tās iedarbīgumu un gūt sabiedrības uzticību. Kopumā respondenti, šķiet, piekrita, ka, izmantojot mediāciju, var gūt ievērojamus ietaupījumus daudz dažādos strīdos civillietās un komerclietās un ka daudzās lietās ievērojami samazinās strīda izšķiršanai nepieciešamais laiks.

Lai gan ir atzīts, ka mediācijas “neoficiāluma” dēļ par to iegūt visaptverošus datus ir grūtāk nekā par oficiālu tiesvedību, pilnīgākai datu bāzei būtu liela nozīme turpmākā mediācijas izmantošanas popularizēšanā. *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās* ir sācis darbu, kura mērķis ir uzlabot valsts datu vākšanu par Savienības instrumentu civillietās un komerclietās, tostarp Direktīvas 2008/52/EK, piemērošanu.

3.2. Piemērošanas joma (1. panta 2. punkts)

Gandrīz visas dalībvalstis ir paplašinājušas savu tiesību aktu, ar kuriem tiek transponēta direktīva, piemērošanas jomu, tos attiecinot ne vien uz pārrobežu, bet arī uz iekšzemes lietām. Tikai trīs dalībvalstis ir izvēlējušās transponēt direktīvu vienīgi attiecībā uz pārrobežu lietām, izmantojot direktīvā sniegto jēdziena “pārrobežu” definīciju. Piemērošanas jomas paplašināšana, tajā ietverot arī iekšzemes lietas, ir vēlama, jo iekšzemes lietu ir daudz vairāk par pārrobežu lietām. Tādējādi direktīvas noteikumi tiek piemēroti arī ārpus direktīvas piemērošanas jomas, un no tā iegūst mediācijas izmantotāji. Iekšzemes lietu iekļaušana piemērošanas jomā arī liecina par to, ka dalībvalstis kopumā vēlas risināt iekšzemes un pārrobežu lietas pēc vienādiem principiem. Ņemot vērā direktīvas noteikumu saturu, tik tiešām nav vajadzības izšķirt abu veidu lietas.

Turklāt jānorāda, ka, lai gan praksē mediācija, šķiet, visvairāk tiek izmantota ģimenes tiesībās, direktīva ir piemērojama visām civillietām un komerclietām. Maksātnespējas procesi ir tā joma, kurā mediācijas prakse vēl nav pietiekami attīstījusies. Jāatgādina, ka Komisija Ieteikumā par jaunu pieeju neveiksmīgai darījumdarbībai un maksātnespējai mudināja tiesas iecelt mediatorus gadījumos, kad tās to uzskata par nepieciešamu, lai palīdzētu parādniekam un kreditoriem sekmīgi risināt sarunas par pārstrukturēšanas plānu.

3.3. Kvalitātes kontroles mehānismi (4. panta 1. punkts)

3.3.1. Rīcības kodeksi

Ieinteresētās personas uzskata, ka rīcības kodeksu pieņemšana valsts līmenī ir svarīgs mediācijas kvalitātes nodrošināšanas rīks. 19 dalībvalstīs ir prasība izstrādāt un ievērot rīcības kodeksus, savukārt citās dalībvalstīs mediācijas nodrošinātāji izveido paši savus ētikas kodeksus. Dažos gadījumos dalībvalstis ir noteikušas prasības, kas ir stingrākas par direktīvā paredzēto minimumu, uzliekot mediatoriem un mediācijas organizācijām pienākumu ievērot rīcības kodeksus. Šajā sakarībā liela nozīme ir *Eiropas Mediatoru rīcības kodeksam*¹⁰, jo vai nu to tieši izmanto ieinteresētās personas, vai arī tas ir izmantots valstu vai nozaru kodeksu izstrādē. Dažās dalībvalstīs Eiropas kodeksa ievērošanas pienākums ir paredzēts tiesību aktos, savukārt citu dalībvalstu tiesību aktos šādas prasības nav, tomēr kodekss tiek izmantots praksē. Vairums ieinteresēto personu uzskatīja, ka direktīvas prasība mudināt mediatorus un organizācijas, kas sniedz mediācijas pakalpojumus, izstrādāt un ievērot brīvprātīgus rīcības kodeksus ir izpildīta ar labiem rezultātiem. Tāpēc šķiet, ka rīcības kodeksu jomā direktīva kopumā ir īstenota apmierinoši.

3.3.2. Mediācijas pakalpojumu sniegšanas kvalitātes standarti

18 dalībvalstīm ir noteikumi par mediācijas pakalpojumu sniegšanas kvalitātes kontroles mehānismiem. Vairumam dalībvalstu ir obligātas mediatoru akreditācijas procedūras un mediatoru reģistri. Gadījumos, kad reģistri vai akreditācijas procedūras nav paredzēti tiesību aktos, mediācijas organizācijas parasti tos ir izveidojušas pašas. Pašlaik ES ir ļoti dažādi kvalitātes kontroles mehānismi.

Apspriešanās liels skaits respondentu, no kuriem daudzi bija mediatori, atbalstīja ES mēroga

---

¹⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lv.pdf.

kvalitātes standartu izstrādi mediācijas pakalpojumu sniegšanai. Tomēr dalībvalstu atbalsts bija niecīgs.

Viena daļa no respondentiem, kuri atbalstīja Eiropas mēroga kvalitātes standartu izstrādi, vēlējās vienotus ES mēroga standartus, ko tie uzskatīja par nepieciešamiem, lai papildus sekmētu mediācijas izmantošanu, bet otra daļa nosliecās par labu minimālajiem standartiem, kas nodrošinātu saskaņotību, bet arī sniegtu iespēju ņemt vērā mediācijas kultūras vietējās īpatnības. Citi uzsvēra, ka Eiropas standarti būtu jābalsta uz visaugstākajiem pašreizējiem valstu standartiem, lai izvairītos no tā, ka tie kļūst par zemākā kopsaucēja rezultātu.

Respondenti, kas iebilda pret Eiropas mēroga kvalitātes standartu izstrādi, norādīja, ka šādi standarti nav nepieciešami, lai mediācijas jomā tiktu gūti panākumi, ka valstu standarti ir pārāk atšķirīgi, ka šo standartu izstrāde būtu jāatstāj dalībvalstu ziņā vai ka pietiek ar pašregulāciju katrā valsts tirgū. Tie arī uzsvēra, ka starp dalībvalstīm strīdu izšķiršanā pastāv būtiskas kultūras un juridiskās atšķirības, kas ietekmē to, kā puses izmanto mediāciju. Vienādība ierobežotu patērētāja izvēli un novestu pie strīdiem. Eiropas Savienībai nevajadzētu iet tālāk par labas prakses apmaiņas sekmēšanu un atvieglošanu.

Ņemot vērā dalībvalstu nevēlēšanos ieviest saistošus ES mēroga kvalitātes standartus, bet arī lielo atbalstu no ieinteresētajām personām, viens no iespējamajiem veidiem, kā rīkoties tālāk, varētu būt ES finansējuma piešķiršana mediācijas pakalpojumu sniegšanai piemērojamu ES mēroga kvalitātes standartu izstrādei, ko virzītu ieinteresētās personas Eiropas Standartizācijas komitejas (*CEN*) darba ietvaros, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 1025/2012 par Eiropas standartizāciju, piemēram, *CEN* darbsemināra nolīguma (*CWA*) izstrādei. Lai gan *CWA* darbam principā vajadzētu būt tikai tirgus virzītam, šādu finansējumu var piešķirt, ja tas ir uzskatāms par “vajadzīgu un piemērotu Savienības tiesību aktu un politikas virzienu atbalstam”¹¹.

3.4. Mediatoru apmācība (4. panta 2. punkts)

17 dalībvalstis ar valsts tiesību aktiem veicina vai daļēji vai sīki reglamentē apmācību. Vairums dalībvalstu piemēro stingrākas prasības par direktīvā noteiktajām minimālajām prasībām, reglamentējot mediatoru sākotnējo apmācību un nosakot to par obligātu. Daudzas valstis arī paredz prasību par turpmāku apmācību. Dalībvalstīs, kurās apmācība nav reglamentēta, mediācijas organizācijas parasti nodrošina brīvprātīgu apmācību.

Apspriešanās vairums respondentu uzskatīja, ka direktīvā prasītā mediatoru sākotnējās un turpmākas apmācības veicināšana ir bijusi iedarbīga. Citi uzsvēra, cik lielas ir nesakritības un atšķirības starp dažādām dalībvalstīm attiecībā uz mediatoru profesijas izveidi, atzīšanu, izaugsmi un pilnveidi. Viņuprāt, ir daži kopīgi punkti, tomēr dažādu jurisdikciju sinerģijas līmenis apmācības un standartu noteikšanas jautājumā ir ļoti zems. Viņi uzskata, ka mediatoru apmācībā Eiropā ir ļoti lielas atšķirības attiecībā uz apmācības saturu un nepieciešamo stundu skaitu.

Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls civillietās un komerclietās ir uzsvēris, ka ir svarīgi, lai lietās, kas ir saistītas ar mediāciju ģimenes jautājumos, iedzīvotājiem būtu piekļuve mediatoriem, kas ir apmācīti tieši starptautiskā mediācijā ģimenes lietās un bērna

---

¹¹ Sk. Regulas (ES) Nr. 1025/2012 15. panta 1. punkta a) apakšpunktu, OV L 316, 14.11.2012., 12. lpp.

nolaupīšanas lietās.

Lai papildus veicinātu mediatoru apmācību, Komisija ar savas programmas “Tiesiskums” starpniecību turpinās līdzfinansēt dažādus projektus, kas attiecas uz apmācību mediācijas jomā.

3.5. Mediācijas izmantošana (5. panta 1. punkts)

Visās dalībvalstīs tiesām ir paredzēta iespēja aicināt puses izmantot mediāciju vai vismaz apmeklēt informatīvas sesijas par mediāciju. Dažās dalībvalstīs dalība šādās informatīvās sesijās ir obligāta pēc tiesneša ierosinājuma (piem., Čehijā) vai konkrētos strīdos, kā tas ir paredzēts tiesību aktos, piemēram, ģimenes lietās (Lietuvā, Luksemburgā, Anglijā un Velsā). Dažās dalībvalstīs ir noteikta prasība juristiem informēt savus klientus par iespēju izmantot mediāciju vai prasība tiesā iesniegtajos pieteikumos norādīt, vai ir bijis mēģinājums izmantot mediāciju vai kāda iemesla pēc šāds mēģinājums nav veikts. Dažās dalībvalstīs ir izveidotas mediācijas shēmas, lai panāktu atbilstību konkrētu veidu procesu prasībām, piemēram, gadījumiem, kad jāievēro stingri termiņi. Piemēram, Nīderlandē pirmstiesas tiesnesis ar vecākiem, kas vēlas izmantot mediāciju vecāka veiktas bērna nolaupīšanas gadījumos, galvenokārt apspriež iespēju izmantot pārrobežu mediāciju. Pārrobežu mediācija sākas dienu pēc pirmstiesas uzklauššanas un beidzas trīs dienu laikā. Ja iznākums ir sekmīgs, rezultātus nekavējoties iesniedz tiesnesim, kas izskata lietu. Apvienotajā Karalistē jebkurā tiesvedības brīdī tiesneši var apsvērt, vai strīda izšķiršanai nebūtu piemērotas strīdu alternatīvas izšķiršanas sistēmas, tostarp mediācija. Šādos gadījumos tiesnesis aicina puses risināt strīdu ar attiecīgās sistēmas palīdzību.

Vairākums ieinteresēto personu uzskatīja, ka paņēmieni, ar kādiem puses tiek motivētas izmantot mediāciju, nav iedarbīgi. Viņi norādīja, ka šādi aicinājumi tiek izteikti pārāk reti, jo tiesneši nezina par mediāciju vai tai neuzticas. Respondenti, kuri uzskatīja šos paņēmienus par iedarbīgiem, runāja galvenokārt par ģimenes tiesību jomu.

Iepriekš minētais liecina par to, ka paņēmieni, ar ko puses tiek mudinātas izmantot mediāciju, pārsvarā vēl nav apmierinoši, neņemot vērā dažus konkrētus gadījumus, kas minēti iepriekš. Tāpēc valsts līmenī būtu jāpieliek lielākas pūles atbilstoši attiecīgajām ieviestajām mediācijas sistēmām. Respondenti norādīja, ka šādi valsts tiesību aktos paredzēti pasākumi ir īpaši noderīgi: prasība pusēm tiesā iesniegtajos pieteikumos norādīt, vai tās ir centušās izmantot mediāciju (tas atgādinātu par mediācijas izmantošanas iespēju ne vien tiesnešiem, kas izskata tiesā iesniegtos pieteikumus, bet arī juristiem, kas konsultē puses), obligātas informatīvas sesijas tiesas procesa ietvaros un pienākums tiesām apsvērt mediāciju katrā tiesvedības posmā, jo īpaši lietās, kas skar ģimenes tiesības.

3.6. Tiesību akti, kuros paredzēts mediāciju izmantot obligāti vai kuros paredzēti mediācijas izmantošanu veicinoši līdzekļi vai sankcijas par tās neizmantošanu (5. panta 2. punkts)

No pētījuma izriet, ka mediācija noteiktos gadījumos ir obligāta piecās dalībvalstīs. Piemēram, Itālijā mediācija ir obligāta daudz dažādu veidu strīdos, Ungārijā un Horvātijā — noteiktās ģimenes lietās.

Daudzas dalībvalstis veicina mediācijas izmantošanu, nodrošinot pusēm finansiālus mediācijas izmantošanu veicinošus līdzekļus. 13 dalībvalstīs finansiāli mediācijas izmantošanu veicinoši līdzekļi tiek nodrošināti kā tiesvedības nodevu un izmaksu samazinājumi vai atlīdzināšana pilnā apmērā, ja apturētā tiesvedībā ir panākts izlīgums mediācijas ceļā. Piemēram, Slovākijā tiek atmaksāti 30 %, 50 % vai 90 % tiesas nodevu atkarībā no tā, kurā procesa posmā strīds ir izšķirts ar mediācijas palīdzību. Dažās dalībvalstīs pati mediācija tiek piedāvāta bez maksas vai par nelielu maksu atkarībā no pušu ekonomiskā stāvokļa.

Finansiāli mediācijas izmantošanu veicinoši līdzekļi tiek sniegti arī juridiskās palīdzības veidā. Dalībvalstīs tiek piemēroti atšķirīgi noteikumi dažādu veidu strīdiem vai mediācijas procesiem. Piemēram, Vācijā tiesas mediācijā vienmēr tiek sniegta juridiskā palīdzība, savukārt ārpustiesas mediācijā tā tiek nodrošināta ierobežotā apjomā. Slovēnijā tā tiek nodrošināta tikai tiesas mediācijā. Luksemburgā juridiskā palīdzība ir pieejama tiesas mediācijā un sertificēta mediatora vadītā mediācijā ģimenes lietās. Itālijā juridiskā palīdzība ir pieejama obligātā mediācijā. Šajā sakarībā jāuzsver, ka ar Direktīvas 2003/8/EK 10. pantu tiesības uz juridisko palīdzību pārrobežu strīdos tiek attiecinātas arī uz ārpustiesas procedūrām, tostarp mediāciju, ja tiesību aktos paredzēts, ka pusēm jāizmanto šādas procedūras, vai tiesa ir devusi strīdā iesaistītajām pusēm rīkojumu par šādu procedūru izmantošanu.

Piecās dalībvalstīs ir paredzētas sankcijas kā līdzeklis mediācijas izmantošanas veicināšanai. Ungārijā ir paredzētas sankcijas pusēm, kas pēc tam, kad mediācijā ir panākts izlīgums, tomēr risina strīdu tiesā vai nepilda saistības, kas uzņemtas mediācijā panāktajā izlīgumā. Īrijā tiek piemērotas sankcijas par nepamatotu atteikumu apsvērt mediāciju. Itālijā tiesas prāvā uzvarējusi puse nevar atgūt izmaksas, ja tā pirms tam ir noraidījusi mediācijā piedāvāto priekšlikumu, kurš paredzējis to pašu, ko tiesas spriedums. Sankcijas tiek piemērotas arī gadījumos, kad mediācija ir obligāta, bet puses to neizmanto, tā vietā vērsdamās tiesā. Polijā tiesa pusei, kas iepriekš piekritusi mediācijai, bet pēc tam nepamatoti atsakās tajā piedalīties, var piespriest segt procesa izmaksas neatkarīgi no lietas iznākuma. Slovēnijā tiesa pusei, kas nepamatoti noraida lietas nodošanu ar tiesu saistītai mediācijai, var piespriest segt visus pretējās puses tiesas izdevumus vai to daļu.

Jautājums par to, vai mediācijai vajadzētu būt obligātai, ir pretrunīgs. Dažas ieinteresētās personas secina, ka mediācijas neobligātums kavē tās izmantošanas veicināšanu.¹² Turpretī citas uzskata, ka no mediācijas būtības izriet, ka tā var būt tikai brīvprātīga, lai darbotos pienācīgi, un ka tad, ja mediācija tiktu noteikta par obligātu, tā vairs nebūtu pievilcīgāka par tiesvedību.

Ir svarīgi atgādināt, ka obligāta mediācija ietekmē Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā paredzēto tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā īstenošanu.

Lielākā daļa ieinteresēto personu atbalsta vairāk uz obligātumu vērstu pieeju mediācijai. Tomēr vairums dalībvalstu un akadēmisko aprindu pārstāvju ir pret to. Daļa no respondentiem, kas vēlējas vairāk uz obligātumu vērstu pieeju, uzskatīja, ka mediācija būtu

---

¹² Sk. Eiropas Parlamenta pētījumu “‘Rebooting’ the mediation directive”:
[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/1v/document.html?reference=IPOL-JURI_ET\(2014\)493042](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/1v/document.html?reference=IPOL-JURI_ET(2014)493042).

jānosaka par obligātu noteiktām lietu kategorijām (piem., komerclietām, ģimenes tiesībām, nodarbinātības tiesībām vai maza apmēra prasībām). Mazāk respondentu atbalstīja obligātu mediāciju visu veidu lietās.

Sankciju piemērošanu par mediācijas neizmantošanu kopumā atbalstīja maz respondentu, lai gan daļa atbalstīja izmaksu segšanas pienākuma uzlikšanu pusēm, kas bez pamatota iemesla noraida mediāciju. Mediācijas izmantošanu veicinošu līdzekļu nodrošināšanai pusēm kopumā tika pausts lielāks atbalsts. Respondenti minēja tādus noderīgus mediācijas izmantošanu veicinošus līdzekļus kā zemākas tiesas nodevas pusēm, kas ir centušās izmantot mediāciju pirms prasības celšanas tiesā, iedarbīgas un pievilcīgas nodokļu atlaides, bezmaksas mediācija vai vismaz valsts nodrošināts finansiāls atbalsts mediācijas pakalpojumiem.

Šķiet, ka mediācijas izmantošanu veicinoši līdzekļi palīdz motivēt puses izmantot mediāciju. Ar strīda izšķiršanu saistītās izmaksas ir svarīgs faktors, ko puses ņem vērā, lemjot par to, vai censties izmantot mediāciju vai vērsties tiesā. Tāpēc finansiālus mediācijas izmantošanu veicinošus līdzekļus, kas pušu acīs mediāciju padara ekonomiskā ziņā pievilcīgāku par tiesvedību, var uzskatīt par paraugpraksi. Varētu apsvērt mediācijas izmantošanas pienākuma noteikšanu tiesas procesa ietvaros gadījumos, kad pusēm savu attiecību dēļ varētu būt iemesls atkārtotiem strīdiem vai pat tiesas prāvām, kā tas varētu būt, piemēram, dažās ģimenes lietās (piem., jautājumā par tiesībām uz saskarsmi ar bērniem) vai kaimiņu strīdos. Jāuzsver, ka arī šādos gadījumos ir jāievēro tiesības uz piekļuvi tiesu sistēmai, kas tiek garantētas ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, direktīvas 5. panta 2. punkts ir uzskatāms par atbilstošu.

3.7. Mediācijā panāktu izlīgumu izpilde (6. pants)

Visas dalībvalstis paredz mediācijā panāktu izlīgumu izpildi, kā tas noteikts direktīvā. Dažas dalībvalstis ir noteikušas stingrākas prasības par direktīvā paredzētajām: Beļģijā, Čehijā, Itālijā un Ungārijā nav nepieciešama skaidra visu strīda pušu piekrišana, lai lūgtu mediācijā panākta izlīguma izpildi. Grieķijā un Slovākijā izpildi var lūgt viena no pusēm bez skaidras pārējo pušu piekrišanas. Saskaņā ar Polijas tiesību aktiem puses, parakstot izlīgumu, piekrīt, ka tiesai tiks lūgts apstiprinājums izlīguma izpildei.

Var būt izņēmumi no mediācijā panāktu izlīgumu vispārējās izpildes principa. Šādi izņēmumi var būt, piemēram, gadījumos, kad izlīgums ir pretrunā sabiedriskajai kārtībai vai ģimenes strīdu skarto bērnu interesēm.

Lielākā daļa ieinteresēto personu uzskata, ka ar mediācijā panāktu izlīgumu izpildi saistītā prakse ir iedarbīga. Viņas apgalvoja, ka nepieciešamība panākt mediācijā noslēgtas vienošanās izpildi rodas ārkārtīgi reti. Viņuprāt, jau no pašas mediācijas būtības izriet, ka, tā kā puses ir devušas savu piekrišanu, tās, visticamāk, ievēros izlīgumā paredzēto. Daži respondenti, kas uzskata izpildes praksi par neiedarbīgu, norādīja, ka būtu jāizpilda visi mediācijā panāktie izlīgumi neatkarīgi no pušu gribas. Patiesi, lai nodrošinātu mediācijas iedarbīgumu, paraugprakse varētu būt atļaut vienai pusei lūgt izlīguma izpildi pat tad, ja otra puse nav tam skaidri piekritusi.

3.8. Mediācijas konfidencialitāte (7. pants)

Mediācijas konfidencialitāti aizsargā visās dalībvalstīs, kā tas prasīts direktīvā, tādējādi direktīva ir īstenota pareizi. Dažu dalībvalstu noteikumi ir stingrāki par direktīvā paredzētajām prasībām. Piemēram, Maltā mediatori nedrīkst atklāt, vai izlīgums panākts mediācijā, un šo informāciju drīkst izpaust tikai tad, ja puses tam ir devušas skaidru rakstisku piekrišanu.

Daudzas ieinteresētās personas uzskatīja, ka ar mediācijas konfidencialitāti saistītā prakse ir iedarbīga. Tomēr vairāki respondenti norādīja uz kādu problēmu, proti, lai gan mediatoriem ir konfidencialitātes nodrošināšanas pienākums, tiem nav vispārēju tiesību atteikties sniegt pierādījumus, kādas ir paredzētas citu juridisko profesiju pārstāvjiem, piemēram, juristiem. Taču nav liecību par to, ka 7. panta nodrošinātā mediācijas konfidencialitātes aizsardzība nebūtu pietiekama.

3.9. Mediācijas ietekme uz noilgumu un noilguma termiņiem (8. pants)

Visu valstu tiesību akti nodrošina, ka pusēm, kas izvēlas mediāciju, pēc tam netiek liegta iespēja sākt tiesvedību tāpēc, ka mediācijas procesa laikā ir iestājies noilgums vai beigušies noilguma termiņi. Tātad šajā jautājumā direktīva ir īstenota pareizi.

Noilguma un noilguma termiņu apturēšana ir īpaši svarīga lietās, kuru tiesvedībā tiek piemēroti stingri termiņi, piemēram, bērna atpakaļatdošanas tiesvedībā saistībā ar vecāka veiktu bērna nolaupīšanu.

Daudzas ieinteresētās personas uzskatīja, ka prakse, kas saistīta ar noilguma vai noilguma termiņu apturēšanu mediācijas procesā, ir iedarbīga. Dažas no viņām uzsvēra, ka viņu jurisdikcijā šī prakse ieviesta līdz ar direktīvas transponēšanu valsts tiesību aktos.

3.10. Informācija plašai sabiedrībai (9. pants)

13 dalībvalstis savos tiesību aktos ir iekļāvušas pienākumu izplatīt informāciju par mediāciju. Ir īstenoti dažādi pasākumi, lai informētu iedzīvotājus un uzņēmumus par mediāciju (piem., tiešsaistes informācija kompetento valstu iestāžu tīmekļa vietnēs, publiskas konferences, publiskas reklāmas kampaņas, īsi TV sižeti, radio pārraides, plakāti utt.). Visās dalībvalstīs informāciju par mediācijas priekšrocībām un noderīgu praktisku informāciju par izmaksām un procedūru sniedz arī mediatoru apvienības, advokātu asociācijas vai paši mediatori.

Tomēr pētījums liecina, ka informētība par mediāciju joprojām ir zema un ka potenciālajiem mediācijas izmantotājiem joprojām trūkst informācijas. Tas negatīvi ietekmē mediācijas pakalpojumu efektivitāti, kā to apstiprina ieinteresētās personas no 18 dalībvalstīm. Informācijas trūkst ne vien pusēm, bet arī juridiskās jomas profesionāļiem; tas ir vēl viens šķērslis, kas vismaz 10 dalībvalstīs kavē iespējamo mediācijas izmantojuma paplašināšanos. Apspriešanās vairums respondentu uzskatīja, ka plašas sabiedrības informēšana nav iedarbīga. Daudzi no tiem, kas to uzskatīja par iedarbīgu, norādīja, ka visiedarbīgākā ir internetā pieejamā informācija, ko publicējušas, piemēram, tiesas, ministrijas, mediācijas organizācijas vai tirdzniecības palātas. Tika minēti arī tādi iedarbīgi mehānismi kā informatīvas brošūras, personīgi tiesas apmeklējumi vai informatīvi pasākumi, piemēram, mediācijas dienas.

Eiropas Komisija ar savas programmas “Tiesiskums” starpniecību līdzfinansē projektus, kas

veicina mediācijas izmantošanu. Turklāt *Eiropas e-tiesiskuma portāla*¹³ tīmekļa vietnē ir pieejams daudz informācijas par dalībvalstu mediācijas sistēmām un kontaktpersonām. Ar *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla civillietās un komerclietās* starpniecību būtu jāizpēta, kā varētu papildus informēt par pieejamo informāciju.

4. SECINĀJUMI

Mediācijas direktīva tika ieviesta, lai atvieglotu piekļuvi strīdu alternatīvai izšķiršanai, rosinātu strīdu izšķiršanu ar izlīgumu un nodrošinātu, ka puses, kas izmanto mediāciju, var paļauties uz paredzamu tiesisko regulējumu. Tas ir kā šī brīža, tā nākotnes politiskais mērķis, jo mediācija var palīdzēt izvairīties no nevajadzīgām tiesas prāvām, kas notiek uz nodokļu maksātāju rēķina, un samazināt tiesas prāvu ilgumu un ar tām saistītās izmaksas. Ilgākā termiņā tā var radīt bezstrīdus kultūru, kurā ir nevis uzvarētāji un zaudētāji, bet gan partneri. Ar Mediācijas direktīvu ir ieviesti dažādi veidi, kā rosināt civillietās un komerclietās radušos pārrobežu strīdu izšķiršanu ar izlīgumu, un nodrošināts Eiropas satvars mediācijai kā ārpustiesas vai alternatīvas strīdu izšķiršanas veidam.

Spriežot pēc pētījuma, sabiedriskās apspriešanas tiešsaistē un diskusijas ar dalībvalstīm *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā civillietās un komerclietās*, var secināt, ka Mediācijas direktīvas īstenošana ir būtiski ietekmējusi daudzu dalībvalstu tiesību aktus. Direktīva ir ne vien noteikusi dažas pamatprasības par mediācijas izmantošanu pārrobežu strīdos civillietās un komerclietās, bet arī visā ES ir devusi impulsu plašākai mediācijas izmantošanai arī tikai iekšzemes lietās. Viens no galvenajiem minētā iemesliem ir tas, ka vairums dalībvalstu ir paplašinājušas direktīvu transponējošo tiesību aktu tvērumu, tos piemērojot arī iekšzemes lietām. Kopumā direktīva ir sniegusi ES pievienoto vērtību, jo tās ietekmē ir palielināta valstu likumdevēju informētība par mediācijas priekšrocībām, ieviestas mediācijas sistēmas vai paplašinātas spēkā esošās mediācijas sistēmas.

Tas, cik ļoti direktīva ir ietekmējusi katru dalībvalsti, atšķiras atkarībā no tā, kāds valstu mediācijas sistēmu līmenis ir bijis pirms tam. Sarežģījumi valstu mediācijas sistēmu darbībā praksē galvenokārt ir saistīti ar daudzās dalībvalstīs valdošo sacīkstes tradīciju, bieži vien arī ar zemu informētību par mediāciju un kvalitātes kontroles mehānismu darbību.

Novērtējums liecina, ka pašlaik nav nepieciešams pārskatīt direktīvu, bet ka tās piemērošanu var vēl uzlabot.

- Dalībvalstīm gadījumos, kad tas ir vajadzīgi un piemēroti, būtu jāpieliek lielākas pūles, lai ar dažādiem līdzekļiem un mehānismiem, kas paredzēti direktīvā un minēti šajā ziņojumā, popularizētu mediāciju un mudinātu to izmantot. Valsts līmenī jo īpaši būtu vairāk jācenšas palielināt to lietu skaitu, kurās tiesas aicina puses izmantot mediāciju strīda izšķiršanai. Par paraugprakses piemēriem šajā jautājumā varētu uzskatīt šādu praksi: prasība pusēm tiesā iesniegtajos pieteikumos norādīt, vai tās ir centušās izmantot mediāciju, jo īpaši lietās, kas skar ģimenes tiesības, obligātas informatīvas sesijas tiesas procesa ietvaros un pienākums tiesām apsvērt mediāciju katrā tiesvedības posmā, finansiāli mediācijas izmantošanu veicinoši līdzekļi, kas pušu acīs mediāciju padara ekonomiskā ziņā pievilcīgāku par tiesvedību, un izpildes nodrošināšana, kam nav obligāti nepieciešama visu izlīguma pušu piekrišana.

¹³ https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-lv.do.

- Komisija ar savas programmas “Tiesiskums” starpniecību turpinās līdzfinansēt ar mediāciju saistītus projektus. Principā tā ir arī gatava nodrošināt ES finansējumu ieinteresēto personu virzītai Eiropas mēroga kvalitātes standartu izstrādei mediācijas pakalpojumu nodrošināšanas jomā. Komisija arī turpinās apspriesties ar *Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komerclietās*, lai papildus veicinātu mediācijas izmantošanu, piemēram, lai iegūtu plašāku datubāzi par mediācijas izmantošanu un lai palielinātu sabiedrības informētību, jo īpaši par *Eiropas e-tiesiskuma portāla* tīmekļa vietnē pieejamo informāciju par dalībvalstu mediācijas sistēmām.